

Tiha privatizacija vode

[Nina Slaček](#) / 01. 03. 2016

Poslušaj (34:01)

Voda vse bolj postaja ključna dobrina 21. stoletja. V svetovnem merilu se njena poraba skokovito povečuje. V zadnjih sto letih se je po podatkih Agencije za okolje poraba vode povečala za šestkrat, toda sedanji trend izkoriščanja vodnih virov ter vzporednega slabšanja kakovosti vode zaradi onesnaževanja in pretirane rabe, pa tudi dodatnega pritiska na vodne vire zaradi podnebnih sprememb napoveduje še dosti bolj skrb vzbujajočo prihodnost. Po ocenah Svetovne banke bo leta 2030, torej le čez slabih 15 let, na svetu primanjkovalo že štirideset odstotkov vode, ki bi bila ob sedanjih načinih ravnanja z vodo in njene uporabe potrebna. Danes se z vsaj občasnim pomanjkanjem vode srečuje že milijarda ljudi, čez samo 10 let pa bo po napovedih Svetovne banke že 1,8 milijarde ljudi živelo na območjih, kjer bo vode resno primanjkovalo. Gotovo bo voda oziroma dostop do vodnih virov pomembno usmerjal tako svetovno politiko kot vojaške spopade tega stoletja.

Če se iz globalne perspektive preusmerimo domov, lahko ugotovimo, da imamo v Sloveniji z zalogami vode veliko srečo. Po podatkih Agencije Republike Slovenije za okolje je denimo leta 2013 prišlo na prebivalca dva tisoč 500 kubičnih metrov razpoložljive podzemne, torej kakovostne pitne vode. 3,6 odstotka teh količin smo v istem letu iz vodonosnikov načrpali za oskrbo s pitno vodo, proizvodnjo pijač, za potrebe toplic in zdravilišč in podobno. Po ocenah Agencije je količinsko stanje naših podzemnih voda načeloma ugodno, le v Murski kotlini se raven podtalnice postopno znižuje.

Slovenija je brez dvoma z vodo bogata dežela. Ta izjemna strateška prednost pa ne pomeni, da nam bo voda samoumevno vedno na razpolago. Voda pač postaja vse bolj zaželeno blago.

»Zaradi količin vode, ki jih imamo, smo brez dvoma zanimivi za številne mednarodne korporacije in nam, po mojem mnenju, preti nevarnost,« opozarja predsednica Društva vodarjev dr. **Lidija Globevnik**.

Peticija za vpis pravice do vode v ustavo

Februarja je po spletu zaokrožila peticija, s katero podpisniki pozivajo k vpisu pravice do vode v ustavo. V le mesecu dni je zbrala več kot 44 000 podpisov. To priča o tem, da je zaščita vode in pravice dostopa do vode tema, ki je zelo pomembna širokemu krogu ljudi, ki menijo, da si to področje zasluži trdnejšo pravno zaščito. Strokovnjaki se sicer strinjajo, da je sedanja zakonska zaščita načeloma dobra, ni pa brez pomanjkljivosti. Predvsem pa je za spremembo zakona potrebna le polovica poslancev. Študija Pravne fakultete z naslovom Odgovornost države zagotavljati dostop do pitne vode pa poleg tega ugotavlja, da pravico do vode, ki je po zakonu javno dobro, vsebinsko urejajo podzakonski akti, to pa je celo v nasprotju z ustavo. Krovni zakon je v marsikaterem pogledu preohlapen in vsebina konkretnih koncesijskih in podobnih pogodb je lahko kaj hitro v nasprotju z načelno zaščito pravice do vode, če nismo pozorni.

Tiha privatizacija vode

Čeprav o privatizaciji vodnih virov v resnici (še) ne moremo govoriti, pa recimo Lidija Globevnik opozarja, da je kljub zakonski zaščiti vsebina koncesijskih pogodb vseeno lahko problematična in kaže elemente tihe privatizacije vodnih virov.

Plačevanje koncesnin za vodo v Sloveniji je sploh posebno poglavje, saj smo jih sistematično začeli pobirati šele z letošnjim letom. V preteklosti so se namreč številne družbe, čeprav so vodo rabile za svojo komercialno dejavnost, temu strošku uspešno izognile. Zato bomo paradoksalno denar celo vračali. Pivovarni Laško bomo tako vrnili 80 tisoč evrov preveč plačanega nadomestila za vodo za obdobje od 2005 do 2013, Radenski pa – za isto obdobje – celo 170 tisoč evrov. Ker pač niso vsi uporabniki plačevali vode, ki so jo uporabljali, je država za nazaj uvedla nadomestila za rabo vode, ki so precej nižja od koncesij, in zato so zdaj nekateri uporabniki upravičeni do povračil.

Toda na drugi strani so predvsem številni lastniki toplic in zdravilišč proti višini teh koncesnin protestirali, ker naj bi novi stroški pomenili nevzdržno obremenitev za njihov poslovni model, to pa bi konec koncev – tako gre njihov argument – gospodarsko škodovalo tudi lokalni skupnosti, v kateri delujejo. Tudi tovrstni pritiski so po mnenju Lidije Globevnik lahko oblika tihe privatizacije.

Poceni in kakovostna voda je mamljiva dobrina

Voda v Sloveniji je razmeroma poceni. Osnova za letošnje leto za rabo vode za oskrbo s pitno vodo je dobrih 6 stotinov na kubični meter, za proizvodnjo pijač in tehnološke namene, potrebe kopališč in naravnih zdravilišč pa devet stotinov na kubični meter, višina koncesije za tisoč litrov ustekleničene podzemne vode pa za letošnje leto znaša 1,91 evra, to je 6 stotinov manj kot lani.

Država pričakuje, da se bo letos iz koncesnin za potrebe kopališč, ogrevanje in podobno natekel slab poldrugi milijon evrov, proizvajalci pijač pa bodo plačali dobrih 330 tisoč evrov.

Glede na razmeroma ugodne cene naših vodnih virov ni povsem brez podlage domneva, da so podjetja za proizvodno pijač za tuje korporacije zanimiva tudi zaradi dostopa do vodnih virov, ki jim ga omogočajo koncesijske pogodbe.

Pravica do vode je zganila evropske državljane

Voda je prišla v ospredje pozornosti evropske javnosti leta 2013, ko je evropska komisija predlagala direktivo o koncesijah za storitve, ki bi med drugim omogočala tudi privatizacijo evropskih vodnih virov. Svoje nestrinjanje so Evropejci zelo jasno izrazili s peticijo Pravica do vode, ki je zbrala nekaj manj kot milijon 900 tisoč podpisov ter tako postala prva evropska državljanska pobuda, ki je zbrala dovolj (torej več kot milijon) podpisov, tako da jo je evropska komisija morala upoštevati. Vodne vire so tedaj iz direktive o storitvah umaknili, težave pa se s tem niso končale. Evropska komisija namreč ostaja gluha za pozive evropskih državljanov, ki so omenjeno peticijo podpisali, da se pravno bolje zaščiti pravica do vode in komunalnih storitev in da se voda in storitve zagotavljanja preskrbe z vodo ne prepustijo pravilom trga in liberalizaciji.

K boljši zaščiti vodnih virov je komisijo pozval tudi evropski parlament v resoluciji o nadaljnji obravnavi evropske državljanske pobude „Pravica do vode“, ki jo je izglasoval septembra lani. Toda šlo je precej za las. Za resolucijo je namreč glasovalo le 50, 4 odstotka evropskih poslancev, proti jih je bilo 13, 3 odstotka, vzdržalo pa se jih je kar 36,3 odstotka.

Izmed naših poslancev so za resolucijo glasovali Igor Šoltes, Ivo Vajgel in Franc Bogovič, vzdržali so se Milan Zver, Romana Tomc, Patricija Šulin in Alojz Peterle, Tanja Fajon pa zaradi odsotnosti ni glasovala. Med razlogi, zakaj so se pri glasovanju o tako pomembni stvari vzdržali, sta tako Romana Tomc in Alojz Peterle, ki sta se na naša vprašanja odzvala, pojasnila, da se nista strinjala z vsemi točkami te resolucije, ki jo je pripravila druga politična skupina. Evropska ljudska stranka je zato evropskemu parlamentu predlagala svojo resolucijo, ki pa ni dobila zadostne podpore.

Katere so bile torej konkretne točke tega razlikovanja?

»Nisem delil stališča, ki spodbuja predvsem neprofitno sodelovanje med vodnimi gospodarstvi in poziva k trajni izključitvi komunalnih storitev iz pravil o notranjem trgu ter trgovinskih sporazumov, k uveljavljanju progresivnih cen in tako naprej.«

Tako našteva sporna mesta evropski poslanec **Alojz Peterle**, ki še izpostavlja, da je koncesije enačiti s privatizacijo.

Načeloma zakonodaja v Evropski uniji varuje vodne vire kot javno dobro in tudi dostop do njih. Težave v praksi se pojavljajo, kadar konkretne pogodbe in njihovo izvajanje niso pod primernim drobnogledom. Pri tem seveda ni nezanemarljivo, da posamezna lokalna skupnost, ki je pogosto že tako v primežu varčevalnih ukrepov in pogosto tudi obremenjena z dolgom, ni vedno v najboljši poziciji, če se recimo pogaja s finančno močnim koncesionarjem. Čeprav zakonske varovalke obstajajo, je pri koncesionarih zahteva po dobičku vedno navzoča.

Pravi čas za ustavno varstvo vodnih virov

Toda ne glede na različne poglede, kako je najbolje konkretno zavarovati vodo kot javno dobro, obstaja zelo širok konsenz, da je vpis pravice do vode v slovensko ustavo vendarle potreben. Koliko pozornosti bodo naši poslanci v resnici namenili trdnejši zaščiti vodnih virov, bo tako kar kmalu jasno. Pokazalo se bo tudi, ali so v ta namen pripravljene najti skupni jezik. Če naj se ustava res spremeni, bo namreč treba v parlamentu zagotoviti dvetretjinsko večino. Toda ne glede na različne poglede, ki bodo gotovo prišli na dan, bo vendarle treba imeti pred očmi, da bo potreba po vodi v prihodnosti hitro naraščala in da varstvo, ki danes morda še zadošča, v prihodnje ne bo več.

Če se bodo napovedi Svetovne banke, da bo čez desetletje že četrtini prebivalcev sveta primanjkovalo vode, uresničile, smo lahko prepričani, da ne pritisk na svetovne vodne vire ne pritisk migracijskih tokov v prihodnje ne bo popustil. O tem, kako se bomo spoprijeli s temi ključnimi izzivi za celotno človeštvo, pa se odločamo že danes.